

Dr Ewa Majewska

Projekt: Wczesna Solidarność oraz Czarny Protest w koncepcji kontrpubliczności oraz „podporządkowanych innych”

POPULARNONAUKOWE STRESZCZENIE PROJEKTU (W JEZYKU POLSKIM)

W artykule z 2007 roku Claus Offe dowodzi, że wszystkie rewolucje przynoszą też przemiany paradygmatu naukowego – intelektualne dziedzictwo każdego takiego wydarzenia są istotne nie tylko dla życia społecznego, ale również teorii. Działo się tak zdaniem Offe zawsze... oprócz rewolucji 1989 roku, która takiej intelektualnej zmiany nie przyniosła. Niniejsze badanie wskazuje elementy wczesnej „Solidarności” (lata 1980-81) oraz #CzarnegoProtestu (2016-) w sposób umożliwiający nie tylko pokazanie ich intelektualnego bogactwa, ale również konkretnych inspiracji dla współczesnych debat o sferze publicznej i kontrpublicznościach, które znajdują się w impasie. O kryzysie czy wręcz upadku sfery publicznej czytamy i słuchamy dziś tak w Polsce, jak i na świecie. Jednak niewiele tych wypowiedzi zajmuje się możliwością przywrócenia publiczności należnego jej miejsca oraz rekonstrukcją tych podmiotów i grup, które dla budowania publicznej debaty, praktyk kontestacji i oporu oraz społecznej zmiany odgrywają dziś rolę kluczową, czyli kobiet i klas ludowych. Klasyczna teoria sfery publicznej wymaga uwzględnienia nie tylko kobiet i robotników, ale przede wszystkim mechanizmów powodujących natychmiastowe wykluczenia tych wszystkich podmiotów, które na co dzień pozostając niewidzialnymi, uzyskują poprzez swoje polityczne mobilizacje szansę na polityczną sprawczość, z której czasem skutecznie korzystają.

W ramach niniejszego projektu podjęta zostanie taka dyskusja z klasycznymi już teoriami sfery publicznej (Habermas, 2008; Kluge i Negt, 1988; Fraser, 1990), w której umożliwiona zostanie dyskusja o sferze publicznej w półperiferiach, wskazane zostaną również systemowe mechanizmy czyniące kobiety, klasy ludowe czy innych podporządkowanych innych obiektem jedynie częściowej widzialności (Spivak, 1999; Derrida, 1995; Ranciere, 2004). Nawiązując do poststrukturalnych teorii subwersji i oporu inspirowanych studiami kolonialnymi, zamierzam zbadać materiały archiwalne dotyczące pierwszej „Solidarności” i #CzarnegoProtestu, tak te wygenerowane przez same te ruchy, jak i te stworzone w ramach mediów głównego nurtu; wspomnienia ich uczestniczek i uczestników oraz ich analizy historyczne i socjologiczne, tak, by wskazać, jak stanowiły one przykłady kontrpubliczności podporządkowanych innych.

Niniejsze badanie zmierza do wskazania wspólnych mechanizmów wykluczenia różnych grup ludności z procesów historycznego i socjologicznego kodowania politycznych i społecznych przemian. Dotychczas osobno badano wykluczenie z „Solidarności” kobiet (Penn, 2006; Kondratowicz, 2002; Dzido, 2014 i 2016) oraz klas ludowych (Sowa, 2015; Marzec, 2016). Tu zjawiska te zostaną pokazane jako współwystępujące człony większego projektu, jakim jest budowa hegemonicznej wersji autonomicznego podmiotu Zachodu, którego wytwarzanie zawsze zakłada wykluczenie wszystkich „innych” (Spivak, 1999). Mechanizmy kodowania i przesunięć w dyskursie politycznej filozofii, socjologii, kulturoznawstwa zakładają już ten podmiot jako „uniwersalny”, niniejszy projekt ma nie tylko wskazać jego partykularność, ale też wzmocnić inkluzywne rozumienie sfery publicznej jako obszaru, w którym widzialność czy hegemonocność nie stanowią warunków koniecznych politycznej sprawczości. Niezliczone rzesze podmiotów reprezentujących klasy podporządkowane również stanowią element historii, nawet jeśli podlegają z niej wykluczenia. Udział tych „zwykłych” podmiotów skutecznie modyfikuje też wizję politycznej sprawczości, w której z heroicznych i stworzonych na wzór męskiego, autonomicznego podmiotu typów politycznej sprawczości rezygnujemy na rzecz nieheroicznej mobilizacji słabych i wykluczonych, jak opisana przez Havla „siła bezsilnych”, stanowiąca w założeniach niniejszego badania kluczową cechę tak pierwszej „Solidarności”, jak i #CzarnegoProtestu.

Niniejszy projekt szuka sposobów ożywienia nie tylko badań nad sferą publiczną, ale również wzmocnienia jej praktyki. Łącząc zainteresowanie polityczną opozycją, politycznymi projektami masowych społecznych mobilizacji z czasów nieodległych oraz z Polski, projekt ten wzmacnia regionalną samoświadomość i sprawczość. Jest też potwierdzeniem możliwości czerpania inspiracji z kultury kraju postrzeganego dziś przede wszystkim jako zaprzeczenie społecznej równości i demokratycznych ideałów politycznych.